Socialutskottets betänkande

1981/82:41

om anslag till Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m. m. och till Sociala serviceåtgärder (prop. 1981/82:100 bil. 8)

I betänkandet behandlas regeringens i proposition 1981/82:100 bilaga 8 (socialdepartementet) framlagda förslag för budgetåret 1982/83 under avsnitt C. Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m. m. med undantag för punkt C 3. Bidrag till föräldraförsäkringen, som behandlas av socialförsäkringsutskottet i betänkande SfU 1981/82:9. Vidare behandlas förslagen om anslag under avsnitt D. Sociala serviceåtgärder utom såvitt avser punkterna D 1. Bidrag till social hemhjälp och D 2. Bidrag till färdtjänst, som behandlas i utskottets betänkande SoU 1981/82:33.

I anslutning till här aktuella delar av propositionen behandlas motioner som anges vid de olika avsnitten.

Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m. m.

1. **C 1. Allmänna barnbidrag.** Regeringen har under punkt C 1 (s. 85 och 86) föreslagit riksdagen att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 5 205 000 000 kr.

Motioner

I motion 1981/82:562 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen beslutar anta följande

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

§ 1

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets upphälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med belopp per år motsvarande 25 procent av gällande basbelopp i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Allmänt barnbidrag – – – – – – – – – – i riket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

2. att riksdagen fattar principbeslut om följande plan för höjning av barnbidragen så att dessa fr. o. m. den 1 juli 1982 uppgår till 20 %, den 1 januari 1983 till 21 %, den 1 januari 1984 till 22 %, den 1 januari 1985 till 23 %, den 1 januari 1986 till 24 % samt fr. o. m. den 1 januari 1987 till 25 % av basbeloppet,

3. att riksdagen beslutar att under bilaga 8, C 1. Allmänna barnbidrag på statsbudgeten 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 945 840 000 kr. utöver regeringens förslag.

I motion 1981/82:1295 av Bertil Fiskesjö (c) och Sven-Erik Nordin (c) hemställs att riksdagen beslutar uttala att den fortsatta beredningen av familjepolitik och barnomsorg bör inriktas på ett förenklat system i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1981/82:1587 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts beträffande uppdrag till Barnmiljörådet att på grundval av SCB:s statistik och intervjuundersökningar om födelsetalens utveckling och orsaker göra en analys av och föreslå åtgärder i riktning mot ett barnvänligare samhälle,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer att en översyn görs som belyser de fördelningspolitiska effekterna i det familjepolitiska stödsystemet,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande barnbidragets utveckling,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande flerbarnsstöd för studerande ungdomar i åldern 16–19 år,

5. att riksdagen hos regeringen begär att möjligheterna prövas att utvidga flerbarnstillägget så att redan tredje barnet omfattas av ett extra halvt barnbidrag.

I motion 1981/82:1750 av Ulla Johansson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av familjebegreppet och gärna efter den modell som socialpolitiska samordningsutredningen föreslagit i sitt betänkande 1979:94.

I motion 1981/82:2017 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen beslutar att till Allmänna barnbidrag (socialdepartementet) för budgetåret 1982/83 anvisa ett med 506 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 5 711 000 000 kr.,

2. att riksdagen – vid bifall till föregående yrkande – beslutar att flerbarnstillägg skall utgå med 750 kr. om barnens antal uppgår till tre och ökas med 1 500 kr. för varje ytterligare barn.

Motivering till yrkandena finns i motion 1981/82:2016.

I motion 1981/82:2039 av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 2), att riksdagen hos regeringen begär förslag om vårdnadsbidrag, vårdnadsersättning i enlighet med vad i motionen anförts.

Motivering till yrkandet finns i motion 1981/82:2018.

I motion 1981/82:2360 av Rolf Dahlberg m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 4 och 5),

beträffande flerbarnstillägg

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts,

5. att riksdagen under femte huvudtiteln till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 5 275 000 000 kr.

Motionsyrkandena har överflyttats från civilutskottet.

Utskottet

Frågan om höjning av de allmänna barnbidragen m. m.

I flera motioner tas upp frågor om förbättringar av det stöd till barnfamiljerna som utgår i form av allmänna barnbidrag och de därtill knutna flerbarnstilläggen. Allmänna barnbidrag utgår fr. o. m. den 1 oktober 1980 med 3 000 kr. per år och barn under 16 års ålder. Fr. o. m. den 1 januari i år utgår därutöver ett flerbarnstillägg med ett fjärdedels barnbidrag per år till familjer med tre barn och med ytterligare ett halvt barnbidrag för varje ytterligare barn.

I en partimotion från socialdemokraterna, 1981/82:2017 av Olof Palme m. fl., framställs yrkanden som syftar till att barnbidragen vid halvårsskiftet skall höjas med 300 kr. per barn och år (yrkandena 1 och 2). Flerbarnstilläggen föreslås bli oförändrade, dvs. 750 eller 1 500 kr. per barn.

Vänsterpartiet kommunisterna framställer i motion 1981/82:562 krav om höjning och indexreglering av barnbidragen (yrkandena 1–3). Motionärerna föreslår att barnbidraget vid halvårsskiftet i år skall höjas till 20 % av basbeloppet och att det därefter vid varje årsskifte skall höjas med 1 % av basbeloppet tills det den 1 januari 1987 uppgår till 25 % av basbeloppet.

I motion 1981/82:2360 av Rolf Dahlberg m. fl. (m) anförs bl. a. följande. Genom ändring av principerna för beräkning av räntebidrag till bostadshus, som förordas i motion 1981/82:1549 (m), höjs bostadskostnaderna i viss utsträckning. Inkomstsvaga grupper bör få kompensation härför. För höjning av flerbarnstillägget kan ett belopp om 70 milj. kr. ställas till förfogande. Detta belopp bör disponeras på det sättet att flerbarnstillägget för det tredje barnet höjs från 750 kr. till 1 300 kr. per år och för det fjärde och följande barnet från 1 500 kr. till 2 050 kr. per år. Yrkanden härom framställs (yrkandena 4 och 5).

Slutligen behandlas här motion 1981/82:1587 av Rune Gustavsson m. fl. (c) i här aktuella delar. Motionärerna vill ha ett uttalande om att det är önskvärt att det allmänna barnbidraget kan byggas ut så att det utgör grunden i trygghetssystemet (yrkande 3). Vidare vill motionärerna att förslag rörande utvidgning av flerbarnstillägget till att omfatta även studerande ungdomar i åldern 16–19 år snarast föreläggs riksdagen (yrkande 4). De vill också att riksdagen hos regeringen skall begära att möjligheterna prövas att förbättra flerbarnstillägget på det sättet att det redan för tredje barnet utgår med ett halvt barnbidrag (yrkande 5).

Med hänsyn till den rådande budgetsituationen kan utskottet inte tillstyrka en sådan uppräkning av barnbidraget som föreslås i motionerna 1981/82:562 och 1981/82:2017. Liksom tidigare kan utskottet inte heller förorda en indexreglering av barnbidragen.

Då det gäller omedelbara förändringar av flerbarnstilläggen finns skäl anföra följande. Som en följd av att utskottet avstyrker höjning av de allmänna barnbidragen påkallar motion 1981/82:2017 inte någon åtgärd, då det gäller flerbarnstilläggen. Civilutskottet har avstyrkt det krav rörande räntebidragen genom vilket enligt motion 1981/82:2360 utrymme skulle skapas för en höjning av flerbarnstilläggen (CU 1981/82:26). Med hänsyn härtill och med beaktande även i detta avseende av budgetsituationen avstyrks motionen i här aktuell del.

Familjeekonomiska kommittén har i ett betänkande (Ds S 1981:12) lagt fram förslag till flerbarnstillägg för familjer med 16–19-åringar. Betänkandet har remissbehandlats. Frågan om genomförande av förslaget får liksom de ovan behandlade frågorna bedömas mot bakgrunden av budgetsituationen. Utskottet kan inte tillstyrka motion 1981/82:1587 i denna del (yrkande 4).

De båda övriga yrkandena i motion 1981/82:1587 som redovisas ovan får i första hand ses i samband med den uppgift som ankommer på familjeekonomiska kommittén, vars verksamhet närmare berörs i det följande. Utskottet anser att utredningens arbete inte bör föregripas och avstyrker motionsyrkandena 3 och 5.

Inriktningen av det familjepolitiska reformarbetet m. m.

En rad utredningar arbetar f. n. med familjepolitiska frågor eller med frågor som har direkt betydelse för familjepolitiken. Av särskild vikt för de frågor som tas upp i nu aktuella motioner är familjeekonomiska kommittén (S 1979:06), som skall göra en översyn av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna med särskild inriktning på flerbarnsfamiljernas situation. Kommittén skall göra en kartläggning av barnfamiljernas ekonomiska situation. Den bör undersöka vilken effekt de nuvarande direkta och indirekta familjepolitiska stödformerna har för olika typer av familjer i olika inkomstlägen. Kommittén bör vidare analysera de tröskel- och marginaleffekter som de nuvarande stödformerna medför. Med ledning av den gjorda kartläggningen och analysen bör kommittén överväga vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att det familjepolitiska stödet bättre skall tillgodose barnfamiljernas och då särskilt flerbarnsfamiljernas behov. Kommittén skall vidare bl. a. överväga om de familjepolitiskt motiverade avdragsreglerna i skattesystemet bör ersättas med åtgärder inom den direkta familjepolitiken som bättre än nuvarande regler tar hänsyn till barnfamiljernas, och då i synnerhet flerbarnsfamiljernas, situation. Kommittén bör i sitt arbete också vara oförhindrad att i övrigt ta upp de olika direkta eller indirekta stödformer som finns för barnfamiljerna och föreslå de ändringar som den finner

nödvändiga för att tillgodose barnfamiljernas – särskilt flerbarnsfamiljernas – behov av stöd. Övervägandena bör i första hand avse omfördelningar inom ramen för de nu befintliga familjepolitiskt motiverade direkta och indirekta stöden.

Enligt vad utskottet inhämtat siktar familjeekonomiska kommittén på att under andra halvåret i år avge ett betänkande rörande sitt uppdrag.

Gösta Bohman m. fl. (m) vill i motion 1981/82:2039 att riksdagen skall begära förslag om vårdnadsbidrag eller vårdnadsersättning för små barn (yrkande 2).

Den av motionärerna upptagna frågan ligger inom ramen för utredningens uppdrag. Utskottet har inhämtat att man inom utredningen gjort ett utredningsarbete som belyser vårdnadsbidragsproblematiken och att man överväger frågan i utredningen. Med hänsyn härtill och till att ett betänkande från utredningen är att vänta inom en nära framtid, bör motionsyrkandet inte nu föranleda någon riksdagens åtgärd.

Med hänsyn till familjeekonomiska kommitténs uppdrag bör inte heller följande två motionsyrkanden föranleda någon riksdagens åtgärd, nämligen yrkande 2 i motion 1981/82:1587 av Rune Gustavsson m. fl. (c) och yrkandet i motion 1981/82:1295 av Bertil Fiskesjö (c) och Sven-Erik Nordin (c). Det förstnämnda yrkandet syftar till att översyn skall göras som belyser de fördelningspolitiska effekterna i det familjepolitiska stödsystemet. I motion 1981/82:1295 vill motionärerna ha ett uttalande om att den fortsatta beredningen av familjepolitik och barnomsorg bör inriktas på ett förenklat system.

Socialpolitiska samordningsutredningen föreslog i betänkandet (SOU 1979:94) En allmän socialförsäkring ett enhetligare familjebegrepp än vad som nu gäller för olika sociala förmåner. Enligt vad utskottet inhämtat avser regeringen att inom en nära framtid förelägga riksdagen en proposition med anledning av betänkandet. Utskottet anser därför att motion 1981/82:1750 av Ulla Johansson m. fl. (s) inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Statistiska centralbyrån har sammanställt resultaten av tillgängligt statistiskt material, de särskilda undersökningar och den forskning som bedrivits i Sverige och andra länder omkring det minskade barnafödandet. Sammanfattningsvis kan man konstatera att dessa sammanställningar inte givit några entydiga svar på vad som är orsaken till nedgången i födelsetalen.

Statistiska centralbyrån har också fått i uppdrag att undersöka vad svenska familjer själva anser att det innebär att ha barn i dagens samhälle. En huvudfråga som undersökningen skall ge svar på är om många människor upplever att det finns hinder för att skaffa sig det antal barn man faktiskt önskar sig. Undersökningens första del – intervjuer med 5 000 kvinnor – har genomförts under hösten 1981. Resultaten kommer att kunna presenteras inom kort. Undersökningen skall kompletteras med intervjuer av män.

I motion 1981/82:1587 föreslås att barnmiljörådet skall få i uppdrag att på grundval av SCB:s statistik och intervjuundersökningar om födelsetalens

utveckling och orsaker göra en analys och föreslå åtgärder syftande till ett barnvänligare samhälle (yrkande 1).

Enligt vad utskottet inhämtat kommer SCB samtidigt med presentationen av resultatet av den ovan angivna intervjuundersökningen också att redovisa en analys av undersökningen. Det får därefter ankomma i första hand på regeringen att ta ställning till i vilken ordning de fortsatta övervägandena rörande undersökningen skall ske. Motionsyrkandet bör med hänsyn till det anförda inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsanvisningen och frågan om ändring i barnbidragslagen såvitt avser barnbidraget och flerbarnstillägget*
   att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1981/82:562 yrkandena 1, 2 och 3, motion 1981/82:2017 yrkandena 1 och 2 samt motion 1981/82:2360 yrkandena 4 och 5 till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 5 205 000 000 kr.,
2. beträffande *flerbarnstillägg för vissa studerande*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1587 yrkande 4,
3. beträffande *utvecklingen av barnbidraget och flerbarnstillägget*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1587 yrkandena 3 och 5,
4. beträffande *vårdnadsbidrag eller vårdnadsersättning*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:2039 yrkande 2,
5. beträffande *de fördelningspolitiska effekterna av det familjepolitiska stödsystemet*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1587 yrkande 2,
6. beträffande *den fortsatta beredningen av frågor om familjepolitik och barnomsorg*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1295,
7. beträffande *familjebegreppet då det gäller olika sociala förmåner*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1750,
8. beträffande *uppföljning av vissa undersökningar om födelsetalen*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1587 yrkande 1.

2. **C 2. Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt C 2 (s. 86 och 87) och hemställer

att riksdagen till *Ersättning till postverket för utbetalning av allmänna barnbidrag m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 17 600 000 kr.

3. **C 4. Bidragsförskott.** Regeringen har under punkt C 4 (s. 89 och 90) föreslagit riksdagen att till Bidragsförskott för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 976 000 000 kr.

Motioner

I motion 1981/82:303 av Margareta Andrén (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att ensamförälderkommittén ges uppdraget att utreda möjligheten för ensamstående adoptivföräldrar att bli berättigade till bidragsförskottet.

I motion 1981/82:405 av Inga Lantz m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande att ensamstående adoptivföräldrar ges rätt att uppbära bidragsförskott.

I motion 1981/82:558 av Gullan Lindblad (m) och Görel Bohlin (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär skyndsamma förslag till åtgärder i syfte att åstadkomma ett rättvisare bidragsförskottssystem med sikte på att i första hand ge hjälp till barnfamiljer, som har störst behov av samhällets ekonomiska stöd.

I motion 1981/82:560 av Börje Nilsson (s) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag angående ersättningsform till ensamstående adoptivförälder i enlighet med vad som sägs i motionen.

I motion 1981/82:1759 av Annika Öhrström (c) och Stina Andersson (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag innebärande att ensamstående adoptivförälder kan uppbära bidragsförskott.

I motion 1981/82:2091 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar att för budgetåret 1982/83 till Bidragsförskott anvisa ett förslagsanslag av 895 000 000 kr., vilket innebär ett i förhållande till regeringens förslag 81 000 000 kr. lägre anslag.
Motivering till yrkandet finns i motion 1981/82:2090.

Utskottet

Ensamförälderkommittén (S 1977:16) har i uppdrag att se över utformningen av samhällets stöd till familjer där föräldrarna lever på skilda håll eller där en av föräldrarna saknas. Kommittén bör bl. a. särskilt studera om de nuvarande särskilda stödformerna för ensamstående föräldrar är rätt utformade i förhållande till de särskilda stödbehoven hos denna grupp. Direktiven för kommittén innebär att bl. a. reglerna för bidragsförskott kommer att övervägas. Utskottet har inhämtat att kommittén, som siktar på att slutföra sitt arbete vid årsskiftet 1982-1983, i sammanhanget kommer att pröva frågan huruvida bidragsförskotten bör behovsprövas. Med hänsyn

härtill påkallar motion 1981/82:558 av Gullan Lindblad (m) och Görel Bohlin (m) inte någon riksdagens åtgärd.

Utskottet har inhämtat att ensamförälderkommittén kommer att närmare överväga huruvida ensamstående adoptivföräldrar bör bli berättigade till bidragsförskott. Med hänsyn härtill påkallar fyra motioner, som syftar till att ensamstående adoptivföräldrar skall få denna förmån, inte någon riksdagens åtgärd. De fyra motionerna är motion 1981/82:303 av Margareta Andrén (fp), 1981/82:405 av Inga Lantz m. fl. (vpk), 1981/82:560 av Börje Nilsson (s) och 1981/82:1759 av Annika Öhrström (c) och Stina Andersson (c).

I motion 1981/82:2091 av Nils Carlshamre m. fl. (m) föreslås att anslaget till Bidragsförskott skall bestämmas till ett belopp som är 81 milj. kr. lägre än det av regeringen föreslagna. Denna besparing skulle enligt motionärerna uppstå om vissa förslag som framlagts i motion 1981/82:2090 genomfördes. Dessa förslag har emellertid numera avslagits av riksdagen (LU 1981/82:25). Till följd härav godtar utskottet regeringens medelsberäkning och avstyrker motion 1981/82:2091.

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsanvisningen*
   att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1981/82:2091 till *Bidragsförskott* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 976 000 000 kr.,
2. beträffande *behovsprövning av bidragsförskott*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:558,
3. beträffande *bidragsförskott till ensamstående adoptivföräldrar*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:303, motion 1981/82:405, motion 1981/82:560 och motion 1981/82:1759.

4. Frågan om återinförande av bosättningslån

Motioner

I motion 1981/82:745 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs att riksdagen till Täckande av förluster för bosättningslån för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Motivering till yrkandet finns i motion 1981/82:774.

I motion 1981/82:2139 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen beslutar att den statliga bosättningslångivningen skall återupptas enligt vad som anförts i motion 1981/82:1625,

2. att riksdagen beslutar att till Bosättningslån (nytt anslag) för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag av 60 milj. kr. (+ 60 milj. kr.).

Utskottet

Den statliga bosättningslångivningen upphörde den 1 januari i år enligt beslut av riksdagen i slutet av förra året. Närmast före långivningens upphörande gällde följande. Lån lämnades med högst 10 000 kr. till makar, personer som avsåg att gifta sig, ensamstående föräldrar, personer som stadigvarande sammanbodde under äktenskapsliknande förhållanden samt ensamstående handikappade utan barn. Lånen skulle amorteras under högst sju år. Ränta utgick efter en räntesats som med 2,5 % översteg det officiella diskontot. Låneverksamheten sköttes av riksbanken med viss medverkan av kommunernas sociala organ.

Under 1970-talet utbetalades med ett par undantag ca 7 500 nya bosättningslån per år. Då riksdagen på våren 1981 anvisade medel för bosättningslån under innevarande budgetår var utgångspunkten att lån till ett sammanlagt belopp av 60 milj. kr. skulle kunna utbetalas.

I partimotioner från socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna förordas att den statliga bosättningslångivningen skall återinföras. I motion 1981/82:745 av Olof Palme m. fl. yrkas att ett förslagsanslag av 1 000 kr. skall anvisas för ändamålet. Motionärerna anser att utlåningsverksamheten bör inrymmas i riksbankens övriga utlåning till allmänheten och att statsbudgeten bör belastas endast med de faktiska kostnaderna för lånen, dvs. de direkta förlusterna. De pekar i sammanhanget på att förlusterna varit mycket små inom denna låneform. I motion 1981/82:2139 av Lars Werner m. fl. föreslås att ett reservationsanslag av 60 milj. kr. anvisas för statlig bosättningslångivning.

Då beslut fattades på förslag av regeringen om att bosättningslångivningen skulle upphöra anförde socialutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1981/82:19 att regeringsförslaget utgjorde ett led i strävandena att begränsa budgetunderskottet och att den sociala sektorn inte kan undantas då man skall överväga besparingsåtgärder på statsbudgeten. Utskottet ansåg sig mot denna bakgrund böra acceptera förslaget att bosättningslångivningen skall upphöra.

Enligt utskottets mening har det sedan december månad inte tillkommit någon omständighet som gör det möjligt att ompröva det då fattade beslutet om de statliga bosättningslånen. Beträffande förslaget i den socialdemokratiska motionen finns det skäl framhålla att en utlåning via riksbanken från samhällsekonomisk synpunkt har samma effekt som direktutlåning av medel som anvisas över budgeten. Utskottet avstyrker således motionsyrkandena.

Utskottet hemställer

beträffande *frågan om återinförande av bosättningslån*

att riksdagen avslår motion 1981/82:745 och motion 1981/82:2139.

Sociala serviceåtgärder

5. **D 3. Bidrag till kommunal barnomsorg.** Regeringen har under punkt D 3 (s. 102 och 103) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunal barnomsorg för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 1 030 000 000 kr.

Motioner

I motion 1981/82:406 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av barnomsorg på obekväm arbetstid,

2. att riksdagen till Lokalt utvecklingsarbete inom förskolan (socialdepartementet) för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,

3. att riksdagen begär förslag av regeringen om ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1981/82:549 av Görel Bohlin (m) och Ewy Möller (m) hemställs att riksdagen uttalar att kommunerna vid planeringen av barnomsorgen bör sträva efter en samlad padagogisk gruppverksamhet för barn i sexårsåldern som förberedelse inför skolan.

I motion 1981/82:674 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen uttalar att målsättningen bör vara att alla barn i åldern 0,5–12 år på sikt skall kunna beredas plats i samhällets barnomsorg,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om tillsättande av en kommitté med representanter från samtliga riksdagspartier med uppdrag att utarbeta en läroplan för samhällets barnomsorg i enlighet med vad som anförs i motionen,

3. att riksdagen uttalar

a) att utbyggnaden av samhällets barnomsorg bör ske i form av daghem och fritidshem och att familjedaghemmen därvid på sikt endast bör utgöra ett komplement för barn i speciella situationer,

b) att de öppna förskolorna bör ses som ett nödvändigt komplement till familjedaghemmen,

c) att deltidsförskolan successivt bör avvecklas och dess resurser överföras till heltidsförskolan,

4. att riksdagen uttalar att för kommunerna bindande kvalitetsnormer för samhällets barnomsorg bör utarbetas och fastställas innebärande

a) att ytkravet fastställs till 9–9,5 m^2 per plats, men att dispens skall kunna ges ned till 7–7,5 m^2 per plats vid särskilt goda planlösningar,

b) att gruppstorleken fastställs till högst 10 barn i åldern 0,5–3 år, till 15 barn i åldrarna 3–7 år och 7–12 år och 12–15 barn i s. k. utvidgad syskongrupp,

c) att personaltätheten fastställs till 0,40 i åldersgruppen 0,5–3 år, 0,20 i åldersgruppen 3–7 år och 0,17 i åldersgruppen 7 år och däröver,

5. att riksdagen uttalar att institutioner inom barnomsorgen bör innehålla minst två avdelningar och att arbetet bör organiseras så att ensamarbete undviks,

6. att riksdagen uttalar att vid inrättande av åldersintegrerade avdelningar inom barnomsorgen behovet av att bedriva åldersanpassade verksamheter beaktas,

7. att riksdagen uttalar att fasta vikarier bör anställas inom barnomsorgen, motsvarande en vikarie per fem anställda,

8. att riksdagen uttalar att kommunen bör ges rätt att anlita den stödpersonal för barn med särskilda behov som befinns erforderlig och att i efterhand, sedan särskild redovisning skett, erhålla full kostnadstäckning från staten för denna stödpersonal,

9. att riksdagen uttalar sig för och hos regeringen hemställer om förslag innebärande att, på grundval av i motion 1981/82:675 föreslagen utbildning, behörighetskrav för arbetet inom barnomsorgen fastställs,

10. att riksdagen uttalar att uppdelningen i barnskötar- och förskollärartjänster på sikt bör avskaffas och ersättas av en tjänsteform benämnd förskollärare,

11. att riksdagen uttalar att ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen bör vara utformat för att stimulera till en kraftig utbyggnad av barnomsorgen och dessutom garantera en hög och jämn kvalitet i landets samtliga kommuner,

12. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till statsbidrag för barnomsorgen innebärande att staten tar på sig samtliga personalkostnader,

13. att riksdagen hemställer hos regeringen om att omedelbart uppta förhandlingar med kommunerna om den fortsatta utbyggnaden i barnomsorgen varvid

a) ett första etappmål bör vara att minst 50 000 platser i daghem och fritidshem skall ha påbörjats senast hösten 1982,

b) de ekonomiska förutsättningarna för fortsatt utbyggnad klarläggs och staten bör ta på sig en skälig andel av investeringskostnaderna,

c) ansträngningar görs för att åstadkomma en sänkning av föräldraavgifterna inom barnomsorgen i syfte att minska det hårda ekonomiska trycket på barnfamiljerna.

I motion 1981/82:1126 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen uttalar att kommunerna bör vara skyldiga att tillse att personalen erhåller möjlighet till årlig fortbildning på 30 timmar och att statsbidrag bör utgå för denna verksamhet,

2. att riksdagen uttalar att allmän behörighet när det gäller tjänstgöring inom barnomsorgen bör fastställas och hemställer hos regeringen om förslag härom.

Motivering till yrkandena finns i motion 1981/82:1125.

I motion 1981/82:1128 av Gunnar Olsson (s) och Elvy Nilsson (s) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag för att i förskolan stimulera elevernas intresse för skogen.

Motivering till yrkandet finns i motion 1981/82:1127.

I motion 1981/82:1305 av Gunnar Nilsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar begära att regeringen i samarbete med Kommunförbundet utarbetar regler som innebär att arbetssökande förälder lämnas förtur till kommunal barnomsorg eller där så är möjligt får behålla daghemsplatsen.

I motion 1981/82:1747 av Sven Johansson (c) hemställs att riksdagen uttalar sig för att Förskola–skola-kommittén får ett tilläggsdirektiv att överväga förskolans överförande till samma huvudman som grundskolan.

I motion 1981/82:1754 av Tore Nilsson (m) hemställs att riksdagen beslutar att etik och kristen tro skall upptas på förskolans program.

I motion 1981/82:2039 av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 1), att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag till prestationsrelaterat statsbidrag till barnomsorgen.

Motivering till yrkandet finns i motion 1981/82:2018.

I motion 1981/82:2041 av Gösta Bohman m. fl. (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att även icke-kommunala förskolor skall inräknas i kommunernas förskoleplaner om dessa förskolor så önskar.

Motivering till yrkandet finns i motion 1981/82:2018.

I motion 1981/82:2094 av Sven Johansson m. fl. (c, m, fp) hemställs att riksdagen beslutar

1. att den övriga skolans grundvärdering också antas för förskolan,
2. att kristendomen och andra livsåskådningar får samma ställning i förskolan som de har i grundskolan.

Utskottet

Inledning

Utskottet använder i detta betänkande begreppet barnomsorg i samma betydelse som i den numera upphävda barnomsorgslagen (se härom SoU 1981/82:1 s. 7).

På grundval av förslag i proposition 1980/81:205 om förenklade statliga regler inom barnomsorgen beslutade riksdagen i november förra året om vissa riktlinjer beträffande den kommunala barnomsorgen samt om förenklade statsbidragsregler för barnomsorgen (SoU 1981/82:1, rskr 38). I beslutet ingick bl. a. att regeringen skulle förelägga riksdagen viss redovisning

rörande målsättning och riktlinjer för barnomsorgsverksamheten i sådan tid, att riksdagen kan ta ställning till regeringsförslaget innan det beslutade statsbidragssystemet träder i kraft den 1 januari 1983. Riksdagen tog i sammanhanget ställning till vissa i propositionen redovisade kvalitetsfrågor – bl. a. om utrymmesstandard, gruppstorlek och personaldimensionering – men uttalade samtidigt att det slutliga ställningstagandet till frågan om normer och rekommendationer inom barnomsorgen får ske i anslutning till riksdagens behandling av det begärda regeringsförslaget rörande målsättning och riktlinjer för barnomsorgsverksamheten. Riksdagen behandlade i sammanhanget även frågan om utbyggnaden av barnomsorgen.

Under den allmänna motionstiden i år har väckts ett antal motioner rörande barnomsorgen. Vissa av yrkandena har samma innehåll som yrkanden som behandlades av riksdagen i det ovan redovisade ärendet. Med hänsyn bl. a. till den korta tid som förflutit sedan utskottet avgav sitt betänkande SoU 1981/82:1 i angivna ärende hänvisar utskottet i det följande i många fall till den tidigare motiveringen.

Målsättning och riktlinjer för utbyggnaden av barnomsorgen

Den allmänna målsättningen för utbyggnaden av barnomsorgen enligt 1976 års riksdagsbeslut skall vara att det – utöver den allmänna förskolan – skall beredas plats inom den kommunala barnomsorgen för alla barn i förskoleåldern till förvärvsarbetande och studerande föräldrar samt för barn med särskilda behov av stöd och stimulans så att efterfrågan på sådana platser kan tillgodoses. Denna målsättning avser även fritidsverksamhet för barn i skolåldern.

Som utskottet upprepade gånger framhållit finns det inte anledning ompröva denna målsättning. Utskottet avstyrker därför motion 1981/82:674 av Lars Werner m. fl. (vpk) i motsvarande del (yrkande 1).

Då riksdagen behandlade den inledningsvis redovisade propositionen förra hösten uttalade riksdagen att en ny plan för den fortsatta utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen fram till full behovstäckning borde tas fram efter överläggningar med Svenska kommunförbundet. Planen borde också innefatta en bedömning av personalbehov och erforderliga utbildningsinsatser liksom en värdering av olika instrument för att säkerställa att målet nås. Planen borde grundas på resultatet av en ny barnomsorgsundersökning.

I sammanhanget uttalades också att en översyn av socialstyrelsens normer för behovsberäkningen i fråga om förskole- och fritidshemsplatser borde göras.

Utskottet, som anser att det är angeläget att överläggningar med Svenska kommunförbundet äger rum snarast möjligt, vill framhålla att socialministern uttalat att hon avser att påbörja dessa redan innan resultaten av den nämnda barnomsorgsundersökningen är klara (snabbprot. nr 103 i år, s. 35).

Utskottet är inte berett att nu ytterligare precisera den uppgift som lagts på regeringen i här aktuellt avseende. Utskottet avstyrker därför motion 1981/82:674 i motsvarande del (yrkande 13). Beträffande vad i yrkandet anförs om föräldraavgifterna hänvisar utskottet också till SoU 1981/82:1 (s. 7 och 11).

I detta sammanhang tar utskottet också upp till behandling motion 1981/82:406 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt däri berörs frågan om barnomsorg på obekväm arbetstid (yrkande 1). Motionärerna vill att behovet av sådan barnomsorg redovisas i barnomsorgsplanerna. Redovisningen bör ske i samarbete med Svenska kommunförbundet och efter kontakter med de anställdas huvudorganisationer.

Utskottet har tidigare diskuterat försöksverksamheten i Luleå och Surahammar med institutionsbunden barnomsorg på obekväm arbetstid (se SoU 1976/77:25). Försöksverksamheten som nu har utvärderats har i huvudsak gett ett positivt resultat. Här bör också nämnas att, som påpekas i motionen, man i några kommuner löser problemet med barntillsyn på obekväm arbetstid genom utnyttjande av familjedaghem.

Då det gäller den i motionen upptagna frågan vill utskottet erinra om att i 1980 års barnomsorgsundersökning bl. a. efterfrågan på kommunal barnomsorg på obekväm arbetstid kartlades. Enligt utskottets uppfattning är det självklart att motsvarande kartläggning skall göras i den barnomsorgsundersökning som riksdagen begärt på hemställan av utskottet. Huruvida kommunerna också årligen skall redovisa det aktuella behovet av barnomsorg på obekväm arbetstid är en fråga som i första hand får prövas av socialstyrelsen. I sammanhanget måste beaktas hur betungande uppgiftsinsamlingen på området är för kommunerna. Som framgår av motionen är motionärerna väl medvetna om att en uppgiftsskyldighet bör åläggas kommunerna endast om detta kan ske i samråd med dem. Utskottet anser att motionsyrkandet besvarats med det anförda.

Kvalitetsfrågor m. m.

I den inledningsvis nämnda propositionen om barnomsorgen som behandlades hösten 1981 gjorde socialministern vissa allmänna uttalanden om familjedaghem, öppna förskolor och deltidsförskolor. Uttalandena diskuterades i anslutning till behandlingen av ett motionsyrkande från vänsterpartiet kommunisterna (SoU 1981/82:1 s. 11). I motion 1981/82:674 av Lars Werner m. fl. (vpk) framställs ett yrkande (nr 3) som är identiskt med det tidigare behandlade yrkandet. Utskottet vidhåller sin inställning till de aktuella frågorna. Motion 1981/82:674 yrkande 3 avstyrks därför.

Som ovan angivits beslutade riksdagen vid behandlingen av den ovan åsyftade propositionen bl. a. att regeringen skulle förelägga riksdagen viss redovisning rörande målsättning och riktlinjer för barnomsorgsverksamheten. I ärendet anförde utskottet bl. a. följande (SoU 1981/82:1 s. 16).

Socialstyrelsen bör – inom ramen för sin skyldighet att enligt socialtjänstlagen ge ut allmänna råd – fortsätta och intensifiera sitt arbete på att konkretisera förskolans målsättning och innehåll för kommunerna. I enlighet med vad som sägs i skriften om förskolans pedagogiska verksamhet bör det samtidigt ankomma på socialnämnden i varje kommun att – på grundval av de allmänna mål som fastställts för barnomsorgen i socialtjänstlagstiftningen och med hjälp av den vägledning som socialstyrelsen lämnar – fastställa riktlinjer för det pedagogiska arbetet inom förskolan i kommunen. Motsvarande bör så långt som möjligt gälla även den övriga barnomsorgsverksamheten.

Riksdagen bör få en redovisning för planerna då det gäller det fortsatta arbetet på att ge kommunerna och personalen stöd och vägledning rörande barnomsorgsverksamheten. Redovisningen bör göras så utförlig att det blir möjligt för riksdagen att bedöma om och i vad mån det kan vara nödvändigt med särskilda åtgärder eller initiativ för att inom rimlig tid tillgodose personalens berättigade intresse att få stöd och vägledning i sitt arbete. Redovisningen bör innehålla en utförlig tidsplan. I sammanhanget bör beaktas de synpunkter som förts fram i motionerna. Utskottet vill dock framhålla att det inte bör komma i fråga att utarbeta en läroplan för förskolan motsvarande den som finns för den obligatoriska skolan. En sådan läroplan skulle nämligen inte kunna förenas med de fria arbetsformer som även i fortsättningen bör prägla förskolan och vara ägnad att reglera verksamheten på ett sätt som skulle stå i motsättning till önskemålet om att kommunerna inte skall vara bundna i detalj av centrala bestämmelser på barnomsorgsområdet.

Under hänvisning till vad utskottet sålunda och i övrigt anförde hösten 1981 påkallar motion 1981/82:674 inte någon riksdagens åtgärd i vad avser begäran om viss utredning om en läroplan för barnomsorgen (yrkande 2).

I detta sammanhang behandlar utskottet också motion 1981/82:406 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt däri föreslås att 5 milj. kr. skall anvisas till lokalt utvecklingsarbete inom förskolan (yrkande 2).

I överensstämmelse med vad riksdagen anförde i höstas är det viktigt att kommunerna tar på sig ett ökat ansvar för utvecklingen av det pedagogiska arbetet i förskolan. Som socialstyrelsen anfört och som åberopats av motionärerna är de erfarenheter som sprids via praktiska försök av stort värde för barnomsorgen. Utskottet är dock inte berett förorda att det under ett särskilt anslag anvisas medel till lokalt utvecklingsarbete. Härvid beaktar utskottet att det finns möjlighet för kommunerna att få bidrag för bl. a. utvecklingsarbete och försöksverksamhet från ett särskilt anslag under socialhuvudtiteln, där medlen fördelas efter förslag av delegationen för social forskning. Utskottet avstyrker således motionsyrkandet.

I två motioner – motion 1981/82:1754 av Tore Nilsson (m) och motion 1981/82:2094 av Sven Johansson m. fl. (c, m, fp) – tas upp frågor om etik och kristen tro i förskolan. Då utskottet behandlade likartade motioner i betänkande SoU 1981/82:1 erinrade utskottet om vad utskottet anfört om målsättning och riktlinjer för barnomsorgsverksamheten (delvis återgivet ovan, se även s. 17 i nämnda betänkande). Motionen ansågs därigenom

besvarad. Liksom i höstas finns skäl att i sammanhanget nämna följande.

Vid tillkomsten av förskolelagen diskuterades behandlingen av etiska frågor och religionsfrågor m. m. i förskolan (SoU 1973:30 s. 26). Därvid förutsatte utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande att inom förskolan utrymme kommer att finnas för behandling av livsåskådningsspörsmål för att positivt möta barnens intresse för dylika frågor. Hos många föräldrar finns, anförde utskottet, otvivelaktigt farhågor för att personalen vid behandlingen av sådana spörsmål kan komma att på barnen överföra ensidiga värderingar. Utskottet betonade vikten av att personalen uppmärksammas på riskerna för att så sker. Vidare uttalade utskottet bl. a. att det framstår som naturligt att som ett moment i omvärldsorienteringen bl. a. de stora religiösa högtiderna ägnas uppmärksamhet. Dessa uttalanden godtogs av riksdagen.

Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1981/82:1754 och 1981/82:2094.

En fråga som hitintills inte tilldragit sig någon större uppmärksamhet tas upp i motion 1981/82:1128 av Gunnar Olsson (s) och Elvy Nilsson (s). Motionärerna vill att riksdagen skall anhålla om förslag för att i förskolan stimulera elevernas intresse för skogen. I motionsmotiveringen – som också avser frågan om skogsbruk som ämne i grundskolans läroplan – framhålls att det gäller att säkra arbetskraft för framtiden och att det därför borde vara av betydelse för samhället att hos skoleleverna i mycket unga år stimulera intresset för den svenska skogen som en stor förnyelsebar naturresurs.

Det ingår i förskolans uppgift att ge barn social omvärldsorientering. Barn bör bl. a. lära känna sin närmiljö, däribland också arbetsplatser. Barnen skall också få en naturvetenskaplig begreppsbildning. Eftersom också en omfattande friluftsverksamhet förekommer i förskolan utgår utskottet från att personalen tar till vara möjligheterna att väcka det intresse för skogen som motionärerna åsyftar. Motionen påkallar därför inte någon riksdagens åtgärd.

Det finns skäl att i detta sammanhang också behandla motion 1981/82:549 av Görel Bohlin (m) och Ewy Möller (m). Motionärerna vill att riksdagen skall uttala att kommunerna vid planeringen av barnomsorgen bör sträva efter en samlad pedagogisk gruppverksamhet för barn i sexårsåldern som förberedelse inför skolan.

Då utskottet i höstas behandlade en motion med samma yrkande erinrade utskottet om att det i början av år 1981 tillsattes en kommitté, Förskola–skola-kommittén (U 1981:01), för att belysa frågor om samverkan mellan förskola och skola (dir. 1980:84). Kommittén har sedermera genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att förutsättningslöst överväga de för- och nackdelar som är förknippade med sänkt skolpliktsålder (dir. 1981:39). Här bör också nämnas att socialstyrelsen under hösten 1981 gav ut skriften Förskola – lågstadium. Samverkan för kontinuitet. I skriften uppmärksammar socialstyrelsen – med utgångspunkt i resultatet från forskning och

försöksverksamhet samt andra erfarenheter av samverkan – frågor som är viktiga för den fortsatta utvecklingen av samverkan mellan förskolan och lågstadiet. Det understryks att frågorna även är viktiga för en kvalitativ utveckling av de båda verksamheterna.

Liksom då det gällde den i höstas behandlade motionen anser utskottet – med hänsyn till det uppdrag som ankommer på Förskola – skola-kommittén och med hänvisning till den nämnda skriften från socialstyrelsen – att något riksdagens initiativ med anledning av motion 1981/82:549 inte är erforderligt.

Under hänvisning till den utförliga motivering som utskottet redovisade i betänkande SoU 1981/82:1 (s. 19–25) och till att någon omständighet inte inträffat efter betänkandets avgivande som ger anledning till ett annat ställningstagande än i nämnda betänkande avstyrker utskottet motion 1981/82:674 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt i motionen tas upp frågor *om* bindande normer beträffande ytkrav, gruppstorlek och personaltäthet (yrkande 4), *om* minsta institutionsstorlek m. m. (yrkande 5), *om* behovet av åldersanpassad verksamhet (yrkande 6), *om* fasta vikarier inom barnomsorgen (yrkande 7), *om* behörighetskrav och vissa andra personal- och utbildningsfrågor (yrkandena 9 och 10). Av samma skäl avstyrks den likaledes av Lars Werner m. fl. (vpk) väckta motionen 1981/82:1126, såvitt avser fastställande av allmän behörighet för tjänstgöring inom barnomsorgen (yrkande 2).

I sistnämnda motion yrkas också att kommunerna skall bli skyldiga att tillse att personalen erhåller möjlighet till årlig fortbildning på 30 timmar och att statsbidrag skall utgå för verksamheten (yrkande 1).

Utskottet har i olika sammanhang uttalat sig om vikten av att barnomsorgspersonalen får möjlighet till fortbildning. Socialstyrelsen ägnar också stor uppmärksamhet åt frågan. I detta hänseende bör särskilt nämnas att kommunerna skall redovisa till socialstyrelsen vilken fortbildning som förekommit i kommunerna (se skriften Barnomsorgsplanering 1982:1 s. 14). Lika litet som utskottet kan förorda att särskilda behörighetskrav uppställs kan utskottet emellertid tillstyrka att kommunerna skulle åläggas att ge personalen fortbildning av viss omfattning. Genom det nya statsbidragssystemet, som utskottet behandlar närmare i ett senare avsnitt, får kommunerna ersättning med 40 % av kostnaderna för fortbildning. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Statsbidragsfrågor

Inledningsvis har angetts att riksdagen beslutat om ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen som skall träda i kraft den 1 januari 1983. Beslutet innebär en övergång till ett procentuellt bidragssystem. Syftet med det nya systemet redovisades av utskottet i betänkande SoU 1981/82:1 på följande sätt.

Förslaget läggs fram för att tillgodose krav på *att* statsbidragssystemet bör vara enkelt, överskådligt och lättadministrerat, *att* kommunerna utifrån vissa grundläggande förhållanden själva bör få avgöra i vilka former barnomsorgen skall anordnas *och att* det antal uppgifter som skall lämnas i anslutning till ansökan om statsbidrag bör minimeras. Vidare är syftet bl. a. att underlätta kommunernas administration och att underlätta tillkomsten av nya platser inom barnomsorgen. Önskvärdheten av att dessa krav tillgodoses utvecklas ytterligare. Särskilt framhålls vikten av att ett nytt statsbidragssystem bör byggas upp utifrån principen att kommunerna skall lämnas så stor frihet som möjligt att utnyttja sina resurser.

Enligt beslutet skall statsbidrag utgå till kommun med 40 % av kommunens bruttokostnader för barnomsorgen. Följande kostnader för daghem, fritidshem, kommunala familjedaghem, deltidsförskolor och öppna förskolor är bidragsgrundande, nämligen *dels* kostnader för personal, inkl. vikarier, fortbildning samt enligt en schablonmässig beräkning för den pedagogiska ledningen, *dels* kostnader för lokaler, inventarier, kost, lekmaterial, utflykter och liknande. Beträffande det närmare innehållet i övrigt i de nya bidragsreglerna hänvisar utskottet till det nämnda utskottsbetänkandet.

I partimotioner från socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna samt i en motion från enskilda motionärer tillhörande moderata samlingspartiet yrkades avslag på det förslag till nya statsbidragsregler som lades fram i propositionen; riksdagens beslut överensstämde med regeringsförslaget, dock att riksdagen kompletterade förslaget med regler för enskilda institutioner (se SoU 1981/82:1 s. 30). I den socialdemokratiska partimotionen förordades ett nytt förslag – efter överläggningar med Svenska kommunförbundet – enligt följande riktlinjer. Liksom enligt propositionen skulle systemet vara utformat som ett procentbidrag som utgick för daghem, fritidshem, familjedaghem och öppna förskolor. Däremot skulle bidrag inte utgå för deltidsförskolan. Bidragsunderlaget skulle beräknas på samma bidragsunderlag som enligt propositionen. Bidraget borde motsvara personalkostnaderna. Dock borde bidragsprocenten t. v. bestämmas så att bidrag utgick med belopp motsvarande dem som skulle utgå om nuvarande bidragsregler behölls; enligt motionärerna innebar propositionsförslaget att kommunerna förlorade 200 à 250 milj. kr. Ett belopp om 100 milj. kr. borde utgå till särskilda insatser inom förskolan.

Vänsterpartiet kommunisterna ville att statsbidragssystemet skulle vara utformat för att stimulera till en kraftig utbyggnad av barnomsorgen och att det skulle garanteras en hög och jämn kvalitet i landets samtliga kommuner. Reglerna borde innebära att staten svarar för samtliga personalkostnader inom barnomsorgen.

I motionen från företrädare för moderata samlingspartiet förordades ett bidragssystem med prestationsrelaterade bidrag. De skulle utgå med visst belopp för barn i barnomsorgen och således inte som enligt nuvarande system per plats.

Utskottet anförde följande som skäl för att biträda regeringsförslaget.

Utskottet anser att det material som finns då det gäller faktorer som är av betydelse för att bedöma statsbidragsfrågan är tillräckligt för att man nu skall kunna ta ställning i frågan och ansluter sig till det redovisade förslaget till nytt statsbidragssystem. Förslaget är enkelt och lättöverskådligt, och det har den fördelen att samma regler kommer att gälla för kommunala familjedaghem som för förskolor och fritidshem. Utskottet har i olika sammanhang framhållit värdet av den öppna förskolan, bl. a. för familjedaghemsverksamheten, och det nya systemet är ägnat att stimulera utbyggnaden av denna. Förslaget bör kunna leda till administrativa förenklingar både för stat och kommun. Som utskottet ser det är det stora värdet med förslaget att det ger kommunerna betydande möjligheter att effektivisera sin barnomsorgsverksamhet utan att hindras av ett regelsystem, som binder verksamheten i vissa organisatoriska former utan egenvärde. Det sagda ligger i linje med det synsätt som kommit till uttryck då riksdagen tidigare i år diskuterat den kommunala ekonomin (se bl. a. s. 9 i betänkandet). Utskottet konstaterar att regeringen i propositionen (s. 36) anger att statsbidragets nivå bör bestämmas utifrån den kostnadsfördelning som i dag föreligger mellan stat och kommun och att det skall göras en utvärdering av det nya bidragssystemet.

Utskottet avstyrkte de ovan redovisade motionsyrkandena och tillstyrkte att riksdagen godkände de i propositionen angivna huvudprinciperna för ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen.

I motioner, som väckts under den allmänna motionstiden, framställs yrkanden som har i huvudsak samma innehåll som de motioner som i enlighet med den lämnade redovisningen avstyrkts av utskottet och avslogs av riksdagen i november 1981. Yrkandena är följande, nämligen yrkande 3 i motion 1981/82:406 av Olof Palme m. fl. (s), yrkandena 11 och 12 i motion 1981/82:674 av Lars Werner m. fl. (vpk) och yrkande 1 i motion 1981/82:2039 av Gösta Bohman m. fl. (m).

Utskottet anser att det inte finns skäl till omprövning av det ställningstagande som utskottet gjorde hösten 1981 i de här aktuella statsbidragsfrågorna. Motionsyrkandena bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet vill tillägga följande. Utskottet erinrade i betänkande 1981/82:1 om ett uttalande i propositionen av innehåll att, sedan effekterna och erfarenheterna av det nya bidragssystemet kan överblickas, bidragsnivån kan behöva omprövas med hänsyn till såväl utvecklingen av kostnaderna för verksamheten som den statsfinansiella situationen samt allmänna kommunalekonomiska överväganden. I anslutning härtill uttalade utskottet vidare bl. a. att i sammanhanget bör belysas möjligheterna och effekterna av att i vart fall viss del av statsbidraget görs prestationsrelaterat. Den moderata motionen blev därigenom i viss mån tillgodosedd, ansåg utskottet.

I motion 1981/82:674 yrkas också att kommunerna skall ges rätt att anlita den stödpersonal för barn med särskilda behov som befinns erforderlig och att i efterhand, sedan särskild redovisning skett, erhålla full kostnadstäckning från staten för denna personal (yrkande 8).

Utskottet vill liksom då motsvarande yrkande behandlades i höstas

framhålla att enligt barnomsorgslagen – liksom enligt socialtjänstlagen – kommunerna har särskilda skyldigheter gentemot barn med behov av särskilt stöd. Om kostnaderna ökar som en följd av kommunens insatser för sådana barn kommer också statsbidraget att öka. Differentierade statsbidrag skulle innebära att en av de stora fördelarna med det nya statsbidragssystemet försvann, nämligen den administrativa förenklingen för stat och kommun. Utskottet avstyrker motionsyrkandet. Utskottet vill dock hänvisa till vad utskottet anfört om utvärderingen av det nya bidragssystemet.

I motion 1981/82:2041 av Gösta Bohman m. fl. (m) förordas att även icke-kommunala förskolor skall inräknas i kommunernas förskoleplaner om dessa förskolor så önskar. Syftet med yrkandet är att förskolorna skall få statsbidrag.

Enligt det av riksdagen beslutade nya statsbidragssystemet kan i viss utsträckning statsbidrag utgå till institutioner med annan huvudman än kommun (se SoU 1981/82:1 s. 30). En förutsättning för statsbidrag är att verksamheten är angiven i kommunens barnomsorgsplan. Vidare gäller bl. a. vissa krav på öppethållande.

För att en privat förskola skall få drivas krävs godkännande enligt 69 § socialtjänstlagen. Vid prövning enligt detta stadgande prövas om verksamheten uppfyller de allmänna standardkrav som bör ställas på verksamheten. Mot bakgrunden av tidigare uttalanden om enskilda institutioner med olika inriktning förutsätter utskottet att – om tillstånd finns – kommunen i generös anda prövar möjligheterna att ta upp den aktuella institutionen i sin barnomsorgsplan. Motionsyrkandet får anses besvarat med det anförda.

Övriga frågor

I motion 1981/82:1747 av Sven Johansson (c) yrkas att riksdagen skall uttala sig för att Förskola – skola-kommittén genom tilläggsdirektiv får i uppdrag att överväga att låta förskolan få samma huvudman som grundskolan.

Utskottet, som i betänkande SoU 1981/82:1 (s. 32) redovisat direktiven för kommittén, anser det inte motiverat att kommittén får sådana tilläggsdirektiv som motionären föreslår. Motionsyrkandet avstyrks.

I motion 1981/82:1305 av Gunnar Nilsson m. fl. (s) yrkas att riksdagen beslutar begära att regeringen i samarbete med Svenska kommunförbundet utarbetar regler som innebär att arbetssökande förälder lämnas förtur till kommunal barnomsorg eller där så är möjligt får behålla daghemsplatsen.

Utskottet behandlade ett likartat yrkande i det av riksdagen godkända betänkandet SoU 1981/82:1 (s. 35). Utskottet anförde följande.

Planeringsgruppen för barnomsorg behandlade relativt utförligt frågan om barnomsorg för barn med arbetslösa föräldrar. I betänkandet (SOU 1979:57) Barnomsorg – behov, efterfrågan, planeringsunderlag behandlade plane-

ringsgruppen följande frågeställningar beträffande arbetslösa, nämligen dels hur barnomsorgsplaneringen skall ta hänsyn till deras behov, dels hur barnen skall kunna erbjudas plats inom barnomsorgen. I sistnämnda hänseende anförde planeringsgruppen följande (s. 107).

Planeringsgruppen har inte i uppdrag att utreda i vilken utsträckning olika barngrupper behöver behålla en barnomsorgsplats i samband med att föräldern inte längre förvärvsarbetar. Vi vill emellertid framhålla att det för barnens del är angeläget att inte plötsliga avbrott görs i barnomsorgen. Barnomsorgen har utvecklats för att barnen skall erhålla en god omvårdnad under det att föräldrarna förvärvsarbetar m. m. I det bör också ligga att det finns en vistelsetrygghet i omvårdnaden så att avbrott i omsorgen undviks så långt möjligt. Vi vill också peka på de svåra avvägningar som kan uppstå om vissa barn, enligt ALF-utredningen (1974 års utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring), skall ha rätt till barnomsorg före andra barn. Det kan vara mera humant och vålla mindre problem vid förtursplaceringar om de arbetslösas barn stannar kvar på sin barnomsorgsplats. Den kontinuerliga utbyggnaden av barnomsorgen till full behovstäckning bör innebära utrymme för detta.

Enligt utskottets mening framstår det som angeläget att den som förlorar en barnomsorgsplats till följd av att han eller hon blir arbetslös skall kunna få tillbaka platsen om han eller hon erbjuds ett arbete. Detta står inte i motsättning till vad planeringsgruppen anfört och utskottet kan ansluta sig till gruppens uppfattning att det i och för sig kan vålla mer problem att låta barn till arbetslösa som erbjuds arbete få förtur till barnomsorgsplats än att låta barnet eller barnen behålla den plats det har då arbetslösheten inträffar. Utskottet vill tillägga att den av motionärerna upptagna frågan ytterst är en fråga om fördelning av tillgängliga platser inom barnomsorgen. Utskottet är inte berett att i vidare mån än vad som följer av bestämmelserna i barnomsorgslagen – eller fr. o. m. den 1 januari 1982 – i socialtjänstlagen om barn med särskilda behov reglera kommunernas rätt att besluta om fördelningen av tillgängliga platser. Det kan emellertid finnas skäl för socialstyrelsen att exempelvis i samband med information till kommunerna om den i detta betänkande behandlade reformen erinra om vad utskottet ovan anfört.

Utskottet ansåg motionen besvarad med det anförda.

Med anledning av det nu aktuella motionsyrkandet vill utskottet understryka vad utskottet sålunda uttalade hösten 1981. Även om utskottet inte är berett att förorda ett undantag för här aktuella fall från principen om att kommunerna skall ha rätt att besluta om fördelningen av tillgängliga barnomsorgsplatser, förutsätter utskottet att regeringen tar upp den genom motionen aktualiserade frågan till diskussion i samband med de överläggningar som skall hållas med Svenska kommunförbundet om barnomsorgsutbyggnaden. Motionsyrkandet får anses besvarat med det anförda.

Utskottet hemställer

1. beträffande *målsättningen för utbyggnaden av barnomsorgen*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:674 yrkande 1,

2. beträffande *överläggningar med kommunerna om barnomsorgsutbyggnaden*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:674 yrkande 13,
3. beträffande *barnomsorg på obekväm arbetstid*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:406 yrkande 1,
4. beträffande *inriktningen av barnomsorgsutbyggnaden*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:674 yrkande 3,
5. beträffande *läroplan för samhällets barnomsorg*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:674 yrkande 2,
6. beträffande *frågan om anslag till lokalt utvecklingsarbete inom förskolan*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:406 yrkande 2,
7. beträffande *frågan om etik och kristen tro i förskolan*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1754 och motion 1981/82:2094,
8. beträffande *skogen i förskolan*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:1128,
9. beträffande *pedagogisk gruppverksamhet för barn i sexårsåldern*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:549,
10. beträffande *ytnormer, gruppstorlek, personalutbildning m. m. i förskolan*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:674 yrkandena 4, 5, 6, 7, 9 och 10 samt motion 1981/82:1126 yrkande 2,
11. beträffande *fortbildning i förskolan*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:1126 yrkande 1,
12. beträffande *frågan om förändringar av det beslutade nya statsbidragssystemet för barnomsorgen*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:406 yrkande 3, motion 1981/82:674 yrkandena 11 och 12 och motion 1981/82:2039 yrkande 1,
13. beträffande *statsbidrag till stödpersonal för barn med särskilda behov*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:674 yrkande 8,
14. beträffande *statsbidrag till icke-kommunala förskolor*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:2041,
15. beträffande *huvudmannaskapet för förskolan*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:1747,
16. beträffande *rätt till daghemsplats i samband med arbetslöshet*
    att riksdagen avslår motion 1981/82:1305,
17. beträffande *medelsanvisningen*
    att riksdagen till *Bidrag till kommunal barnomsorg* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 030 000 000 kr.

6. **D 4. Bidrag till driften av förskolor och fritidshem.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 4 (s. 104 och 105) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till driften av förskolor och fritidshem* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 250 000 000 kr.

7. **D 5. Bidrag till hemspråksträning i förskolan.** Regeringen har under punkt D 5 (s. 105 och 106) föreslagit riksdagen att till Bidrag till hemspråksträning i förskolan för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 31 000 000 kr.

Motion

I motion 1981/82:1293 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 3), att riksdagen vid behandlingen av proposition 1981/82:100, bil. 8, beslutar att för budgetåret 1982/83 till Bidrag till hemspråksträning i förskolan anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kr., vilket innebär ett i förhållande till regeringens förslag med 1 000 000 kr. lägre anslag.

Utskottet

Nils Carlhamre m. fl. (m) vill i motion 1981/82:1293 (yrkande 3) att medelsanvisningen skall bestämmas till 30 milj. kr., vilket belopp är 1,0 milj. kr. lägre än det av regeringen föreslagna.

En särskild kommitté (S 1979:03) ser över frågan om språksituationen för invandrarbarn i förskoleåldern. I budgetpropositionen (bil. 8, s. 97) anges att utredningen skulle få tilläggsdirektiv av innehåll att kommittén skulle redovisa även sådana utformningar av regelsystemet som skulle leda till sänkta kostnader.

Utskottet har inhämtat dels att tilläggsdirektiv ännu inte meddelats, dels att kommitténs slutbetänkande kan förväntas på försommaren.

Utskottet anser att man bör avvakta utredningsresultatet innan man tar ställning till frågan om en förändring av bidragssystemet. Det torde nu vara för sent att utfärda tilläggsdirektiv som kan påverka detta resultat. Med hänsyn till de övergripande direktiv om sparsamhet som utfärdats för alla kommittéer utgår emellertid utskottet från att kommittén likväl överväger vilka möjligheter som finns att begränsa kostnadsökningarna under anslaget. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Utskottet hemställer

beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag

på motion 1981/82:1293 yrkande 3 till *Bidrag till hemspråksträning i förskolan* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 31 000 000 kr.

8. **D 6. Bidrag till kommunala familjedaghem.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 6 (s. 106 och 107) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till kommunala familjedaghem* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 240 000 000 kr.

9. **D 7. Barnmiljörådet.** Regeringen har under punkt D 7 (s. 108 och 109) föreslagit riksdagen att till Barnmiljörådet för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 2 621 000 kr.

Motion

I motion 1981/82:1293 av Nils Carlhamre m. fl. (m) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 4), att riksdagen vid behandlingen av proposition 1981/82:100, bil. 8, beslutar att för budgetåret 1982/83 till Barnmiljörådet icke anvisa något anslag, vilket innebär ett i förhållande till regeringens förslag med 2 621 000 kr. lägre anslag.

Utskottet

Barnmiljörådet, som inrättades den 1 juli 1980, har till uppgift att handlägga frågor rörande barns miljö och barns säkerhet. Rådet har övertagit de uppgifter som tidigare handlagts av socialstyrelsens lekmiljöråd. I barnmiljörådets uppgifter ingår att verka för förbättringar i barns miljö, med särskild tonvikt på lekmiljö, och för en ökad säkerhet bland barn och ungdom.

Nils Carlhamre m. fl. (m) vill i motion 1981/82:1293 att barnmiljörådet skall upphöra fr. o. m. den 1 juli 1982 och föreslår därför att det inte anvisas några medel för myndighetens verksamhet (yrkande 4). Motionärerna anför att statsbudgeten inte bör belastas med kostnader för nya myndigheter vars uppgifter lika väl kan ombesörjas av redan etablerade verk.

Utskottet har flera gånger och senast förra året avstyrkt yrkanden om att avskaffa lekmiljörådet eller barnmiljörådet. Motiveringarna för yrkandena har varit olika. Förra året framhölls vikten av att den statliga byråkratin skärs ner. Detta skäl var således likartat med det skäl som anförs i den nu aktuella motionen. I sitt av riksdagen godkända betänkande (SoU 1980/81:40 s. 6) anförde utskottet att det inte råder några delade meningar om att man så långt möjligt bör begränsa byråkratin men att utskottet inte ansåg att barnmiljörådet utgör ett lämpligt mål då byråkratin skall angripas. Utskottet hänvisade till tidigare utskottsbehandling av frågan – då utgångspunkterna varit delvis andra. Utskottet hade då anfört:

Det är en allmänt accepterad värdering att samhället skall värna om grupper som behöver stöd och skydd. En mycket stor del av samhällets sociala insatser bygger härpå. Barnen är en utsatt grupp. Lekmiljörådets verksamhet måste därför bedömas med utgångspunkt i denna grundsyn. Rådet vill stödja och inspirera barn och föräldrar och motverka det kommersiella tryck som familjen är utsatt för. Rådet har under sin verksamhetstid gjort betydelsefulla insatser bl. a. då det gäller att skapa goda lekmiljöer och att sprida information om sådana.

Förra året erinrade utskottet också om att barnmiljörådet även är ett centralt organ för säkerhetsfrågor bland barn och ungdom.

Utskottet vidhåller sin uppfattning att barnmiljörådet bör finnas kvar och avstyrker motionsyrkandet.

Utskottet hemställer

beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1981/82:1293 yrkande 4 till *Barnmiljörådet* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 2 621 000 kr.

10. **D 8. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor.** Regeringen har under punkt D 8 (s. 109–111) föreslagit riksdagen att till Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 3 092 000 kr.

Motion

I motion 1981/82:956 av Anita Gradin m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i berörda lagar så att alla ansökningar om barn för adoption från annat land blir föremål för en likvärdig förmedling.

Utskottet

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) är en central förvaltningsmyndighet med ansvar för information, tillsyn och kontroll i frågor rörande internationella adoptioner. Det ingår bl. a. i NIA:s uppgifter att efter ansökan och särskild prövning ge auktorisation till ideella organisationer som avser arbeta med internationell adoptionshjälp.

Anita Gradin m. fl. (s) tar i motion 1981/82:956 upp de avslöjanden om handel med barn i samband med adoption som gjorts i skilda delar av världen. De erinrar om att Sverige i flera fall förekommit som mottagarland. Vidare påpekar de att ca en tredjedel av antalet adoptioner av utländska barn inte förmedlas genom de auktoriserade organisationerna. Motionärerna anser att regler om obligatorisk förmedling genom sådana organisationer skall skapas i syfte att få en garanti för att adoptionskontakterna går korrekt till.

Utskottet vill för sin del framhålla följande. NIA överlämnade i slutet av förra året en skrivelse till socialministern i vilken föreslogs en ytterligare reglering av den internationella adoptionsverksamheten. Härefter har inom socialdepartementet påbörjats ett arbete med att utarbeta en promemoria där effekterna av NIA:s förslag närmare preciseras. Arbetet sker i samråd med justitie- och utrikesdepartementen. I sammanhanget kommer andra, alternativa lösningar och deras konsekvenser också att prövas.

Utskottet vill framhålla angelägenheten av att den av motionärerna upptagna frågan får en snabb lösning. Med hänsyn till vad ovan anförts skulle, såvitt utskottet kan bedöma, något riksdagens initiativ med anledning av motionen inte vara ägnat att påskynda lösningen av frågan. Motionen bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

1. beträffande *medelsanvisningen*
   att riksdagen till *Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 3 092 000 kr.,
2. beträffande *reglerna för förmedling av utländska adoptivbarn*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:956.

11. Alternativa semesterformer

Motion

I motion 1981/82:960 av Inga Lantz m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om särskilt statsbidrag till kommunerna för att anordna kollektiv semesterverksamhet,

2. att riksdagen uttalar att regeringen låter denna fråga utredas ytterligare och att de erfarenheter som redan vunnits tillvaratas i en vidareutveckling av verksamheten.

Utskottet

I motion 1981/82:960 av Inga Lantz m. fl. (vpk) yrkas att särskilt statsbidrag skall utgå till kommunerna för att de skall kunna anordna kollektiv semesterverksamhet (yrkande 1).

Utskottet har senast vid förra riksmötet i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1980/81:34 (s. 8) avstyrkt ett motionsyrkande med samma innehåll under hänvisning främst till att det bör finnas synnerligen starka stimulansbehov för att motivera nya speciella statsbidrag. Av samma skäl avstyrker utskottet det nu aktuella motionsyrkandet.

I samma motion yrkas att frågan om kollektiv semesterverksamhet skall utredas ytterligare och att de erfarenheter som redan vunnits skall tillvaratas i

en vidareutveckling av verksamheten (yrkande 2).

Utskottet avstyrkte förra året (SoU 1980/81:34) ett motionsyrkande av samma innehåll under hänvisning till direktiven för utredningen om den statliga rekreations- och turistpolitiken (TUREK) och utredningen om fritidsboendets framtida utveckling (fritidsboendekommittén). I nämnda betänkande (SoU 1980/81:34) lämnas en utförlig redovisning för direktiven till de båda kommittéerna. Utskottet vidhåller sitt ställningstagande och avstyrker därför även det nu aktuella motionsyrkandet.

Utskottet hemställer

beträffande *statsbidrag till kollektiv semesterverksamhet och utredning avseende kollektiv semesterverksamhet*
att riksdagen avslår motion 1981/82:960.

Stockholm den 29 april 1982

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp), Karl Leuchovius (m), Evert Svensson (s), Mårten Werner (m), John Johnsson (s), Erik Larsson (c), Ivar Nordberg (s), Kjell Nilsson (s), Karin Israelsson (c), Kersti Swartz (fp), Anita Bråkenhielm (m), Maria Lagergren (s), Märta Fredrikson (c) och Anita Persson (s).

Reservationer

Vid 1. C **1. Allmänna barnbidrag**

1. beträffande *medelsanvisningen och frågan om ändring i barnbidragslagen såvitt avser barnbidraget och flerbarnstillägget* (mom. 1 i hemställan) anser Göran Karlsson, Evert Svensson, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Maria Lagergren och Anita Persson (alla s)

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

I en reservation (nr 1) som avgivits av socialdemokraterna till finansutskottets betänkande FiU 1981/82:20 om bl. a. riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen anförs att den fördelningspolitik som socialdemokraterna vill föra skiljer sig i en rad grundläggande avseenden från den borgerliga fördelningspolitiken. Bl. a. vill man – samtidigt som vissa utgiftsnedskärningar avvisas – att vissa begränsade insatser görs för särskilt utsatta grupper. Sålunda föreslås att barnfamiljerna får ett vidgat stöd genom att de allmänna barnbidragen höjs med 300 kr. om året från den 1 juli 1982.

Detta ställningstagande sammanfaller således med det i detta betänkande behandlade socialdemokratiska yrkandet.

Socialutskottet delar den uppfattning som socialdemokraterna gett uttryck åt i finansutskottet. Även socialutskottet avvisar den politik med ensidig inriktning på nedskärningar och social nedrustning som regeringens finansplan bygger på. Genom en höjning av barnbidragen får barnfamiljerna i någon mån kompensation för följderna av den borgerliga ekonomiska politiken.

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet motion 1981/82:2017 i aktuell del. Härigenom tillgodoses i viss utsträckning även motion 1981/82:562.

Förslaget i motionen om indexreglering av barnbidragen avstyrks även denna gång.

Enligt utskottets mening bör flerbarnstilläggen inte höjas i detta sammanhang. Motion 1981/82:2360 avstyrks därför i aktuell del. Eftersom storleken av flerbarnstilläggen är relaterade till barnbidragens storlek krävs, som en följd av att utskottet föreslår att barnbidragen höjs, även ändringar i den paragraf i lagen om allmänna barnbidrag i vilken huvudregeln om flerbarnstillägg finns (2 a §).

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *medelsanvisningen och frågan om ändring i barnbidragslagen såvitt avser barnbidraget och flerbarnstillägget*
att riksdagen med anledning av regeringens förslag, motion 1981/82:562 yrkandena 1, 2 och 3 och motion 1981/82:2017 yrkandena 1 och 2 samt med avslag på motion 1981/82:2360 yrkandena 4 och 5
a) antar vid betänkandet som bilaga 1 fogat förslag till Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
b) till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 5 711 000 000 kr.,

Vid 1. **C 1. Allmänna barnbidrag**

2. beträffande *medelsanvisningen och frågan om ändring i barnbidragslagen såvitt avser flerbarnstillägget* (mom. 1 i hemställan) anser Karl Leuchovius, Mårten Werner och Anita Bråkenhielm (alla m)

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Då det" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

I en reservation (nr 5 b), som fogats till civilutskottets betänkande CU 1981/82:26 om anslag till räntebidrag och bostadsbidrag m. m., har tillstyrkts krav rörande räntebidragen, som skapar utrymme för höjning av flerbarnstilläggen. Utskottet anser i enlighet med vad som anförs i motion 1981/82:2360 av Rolf Dahlberg m. fl. (m) att ett belopp om 70 milj. kr. bör användas för att förbättra dessa tillägg. Likaledes i enlighet med vad

motionärerna i nämnda motion förordar bör flerbarnstillägget för det tredje barnet höjas från 750 kr. till 1 300 kr. per år och för det fjärde och följande barnet från 1 500 kr. till 2 050 kr. per år.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *medelsanvisningen och frågan om ändring i barnbidragslagen såvitt avser barnbidraget och flerbarnstillägget* att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 1981/82:2360 yrkandena 4 och 5 samt med avslag på motion 1981/82:562 yrkandena 1, 2 och 3 och motion 1981/82:2017 yrkandena 1 och 2
   a) antar vid betänkandet som bilaga 2 fogat förslag till Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
   b) till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 5 275 000 000 kr.,

Vid 4. **Frågan om återinförande av bosättningslån**

3. beträffande *frågan om återinförande av bosättningslån* anser Göran Karlsson, Evert Svensson, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Maria Lagergren och Anita Persson (alla s)

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Då beslut" och slutar med "således motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i den socialdemokratiska partimotionen har bosättningslånen successivt fått en mer social karaktär. Möjligheterna att få lån har utvidgats till att även gälla ensamstående ogifta föräldrar som har vårdnad om eget minderårigt barn samt ensamstående handikappade utan barn. Därutöver har de som sammanbor under äktenskapsliknande former fått lånerätt.

Förlusterna har hittills varit mycket små då det gäller det statliga bosättningslånet. För perioden 1938–1979 uppgår de avskrivna lånen till ca 6 milj. kr. Förlustprocenten blir 0,5 för denna tidsperiod. Riskerna och förlusterna vid långivningen är således mycket små med denna låneform.

Den besparing på 50 milj. kr. som regeringen ansåg sig göra genom att dra in bosättningslånen var fiktiv. Den verkliga besparingen utgörs endast av att budgeten inte i framtiden behöver belastas med de egentliga kostnaderna för bosättningslånen, dvs. de mycket begränsade förluster som uppkommer i samband med låneverksamheten. De första åren efter en avveckling uppstår dock en budgetteknisk vinst genom att budgeten tillförs amorteringarna på gamla lån samtidigt som några nya anslag inte beviljas.

På grund av kreditåtstramningen har möjligheterna att få banklån minskat. Detta drabbar främst de ekonomiskt svaga hushållen.

Som anförs i motionen innebär kreditkorten inte någon lösning av kreditproblemen för dessa hushåll. Det bör också framhållas att avbetal-

ningskrediterna har minskat något i betydelse under senare år.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att ingen av de båda nämnda låneformerna på ett bra sätt tillgodoser behoven för de resurssvaga konsumenterna att få sådanan långfristiga krediter på rimliga villkor som behövs vid bosättningen. De statliga bosättningslånen är den bästa kreditform som står till buds för unga människor som vill sätta bo.

Det är enligt utskottets mening en viktig uppgift för samhället att möjliggöra långsiktiga krediter för resurssvaga grupper. De måste få tillräckligt stöd i bosättningen så att en god hemmiljö kan skapas och levnadsförhållandena förbättras. Det är inte minst viktigt då det gäller de ensamstående föräldrarnas möjligheter att kunna ge sina barn goda uppväxtförhållanden.

Enligt utskottets mening bör därför de statliga bosättningslånen återinföras. De har en klart social funktion och behövs som ersättning för andra mindre förmånliga krediter såsom kontokort och avbetalningskrediter.

Liksom fallet var tidigare, bör bosättningslångivningen administreras av riksbanken och dess lokalkontor. För att bättre spegla de verkliga kostnaderna för statsverket bör själva utlåningsverksamheten inrymmas i riksbankens övriga utlåning till allmänheten. Statsbudgeten bör endast belastas med de faktiska kostnaderna för lånen – dvs. de direkta förlusterna. För att täcka dessa bör ett förslagsanslag av 250 000 kr. föras upp på socialdepartementets huvudtitel.

Utskottet förordar att regeringen tar upp överläggningar med riksbanksfullmäktige om återinförande av bosättningslångivningen. Därvid bör villkoren för långivningen diskuteras. Utgångspunkten bör vara en låneram om 60 milj. kr. under nästa budgetår.

Genom utskottets ställningstagande till motion 1981/82:745 tillgodoses i huvudsak även motion 1981/82:2139.

dels att utskottet bort hemställa

beträffande *frågan om återinförande av bosättningslån*

att riksdagen med anledning av motion 1981/82:745 och motion 1981/82:2139 dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört, dels till *Täckande av förluster för bosättningslån* för budgetåret 1982/83 under femte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 250 000 kr.,

Vid 5. **D 3. Bidrag till kommunal barnomsorg**

4. beträffande *frågan om anslag till lokalt utvecklingsarbete inom förskolan* (mom. 6 i hemställan) anser Göran Karlsson, Evert Svensson, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Maria Lagergren och Anita Persson (alla s)

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "I

överensstämmelse" och slutar med "således motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Som riksdagen anförde i höstas är det viktigt att kommunerna tar på sig ett ökat ansvar för utvecklingen av det pedagogiska arbetet i förskolan. Som socialstyrelsen anfört och som åberopats av motionärerna är de erfarenheter som sprids via praktiska försök av stort värde för barnomsorgen. Det är därför viktigt att kommunerna stimuleras till lokalt utvecklingsarbete inom förskolan. Utskottet tillstyrker därför att riksdagen i enlighet med vad som föreslås i motion 1981/82:406 av Olof Palme m. fl. (s) för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr. Medlen bör fördelas av socialstyrelsen.

dels att utskottet under mom. 6 bort hemställa

6. beträffande *frågan om anslag till lokalt utvecklingsarbete inom förskolan*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:406 yrkande 2 till *Lokalt utvecklingsarbete inom förskolan* för budgetåret 1982/83 under femte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,

Vid 5. **D 3. Bidrag till kommunal barnomsorg**

5. beträffande *frågan om förändringar av det beslutade nya statsbidragssystemet för barnomsorgen* (mom. 12 i hemställan) anser Göran Karlsson, Evert Svensson, John Johnsson, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Maria Lagergren och Anita Persson (alla s)

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

När det nuvarande statsbidraget för dag- och fritidshem infördes var syftet att statens andel skulle motsvara personalkostnaderna. Vid bidragssystemets införande år 1977 motsvarade bidraget ca 55 % av kostnaderna för daghem. Andelen har successivt sjunkit och uppgick 1980 till i genomsnitt ca 49 % enligt Svenska kommunförbundets beräkningar.

I det hösten 1981 beslutade nya bidragssystemet blir bidragsprocenten 40. Systemet innebär bl. a. att även deltidsförskolor blir bidragsberättigade. Detta leder till en betydande omfördelning mellan kommunerna av nu utgående bidrag. Vidare innebär reglerna att – enligt Kommunförbundets beräkningar – staten skär ned sitt totala bidrag till barnomsorgen med åtminstone 200 milj. kr. räknat på 1980 års siffror. Som angavs i motion 1980/81:2216 är det ett belopp på uppskattningsvis 700 milj. kr. som kommer att omfördelas eller skäras bort från nuvarande statsbidragsberättigade verksamheter. Den verksamhet som drabbas mest är daghem, där redan nu den beslutade utbyggnaden kraftigt sackar efter och där de största köerna finns. Även familjedaghemsverksamheten drabbas. Effekterna på längre sikt kan alltså bli större än här angivna.

Riksdagsbeslutet innebär således att kommuner som lojalt följt riksdagens beslut år 1976 om att daghems- och fritidsverksamheten skall byggas ut i första hand straffas härför, medan kommuner som nöjt sig med att ha den allmänna förskolan och en begränsad daghems- och fritidsverksamhet tjänar på regeringens förslag. Genom utredningsmaterial som socialutskottet hade tillgängligt vid ärendets behandling och genom uppgifter från olika kommuner har konsekvenserna för ett antal enskilda kommuner fått en bred belysning. För vissa kommuner skulle det beslutade bidragssystemet leda till ett bortfall av betydande belopp i statsbidrag, något som i sin tur uppenbarligen skulle kräva icke obetydliga skattehöjningar. Utskottet kan inte acceptera sådana konsekvenser, i all synnerhet som kommunernas ekonomi är utsatt för mycket hårda påfrestningar f. n. genom olika ingrepp från de borgerliga regeringarnas sida.

Det nya statsbidragssystemet har dock en förtjänst, nämligen så till vida att det skulle innebära fördelar om man gick över till ett procentbidrag. Ett sådant system har tillstyrkts av bl. a. Kommunförbundet.

Utskottet föreslår att regeringen efter överläggningar med Kommunförbundet återkommer till riksdagen med ett nytt förslag efter följande riktlinjer.

Statens bidrag till daghem, fritidshem, familjedaghem och öppna förskolor bör utgå som ett procentbidrag. De kostnader som skall ingå i bidragsunderlaget bör kunna utformas enligt de grunder som beslutats av riksdagen och återfinns i proposition 1980/81:205 och SoU 1981/82:1. Statens insats bör därvid t. v. motsvara vad en tillämpning av hittills gällande regler medger. Förslaget bör föreläggas riksdagen under innevarande kalenderår.

Socialdemokraterna har tidigare föreslagit att vid sidan av det gamla statsbidragssystemet skulle finnas en särskild resurs för behovsorienterade insatser. Med ett nytt statsbidragssystem bör det vara möjligt för kommunerna att i större utsträckning än hittills skett kunna ta hänsyn till de skiftande behoven i olika daghem etc. Vid de av utskottet föreslagna överläggningarna mellan regeringen och Kommunförbundet bör detta beaktas inom det nya statsbidragssystemet.

Utskottet beräknar att merkostnaderna för det ovan föreslagna statsbidragssystemet uppgår till ca 350 milj. kr. för nästa års verksamhet. Med hänsyn till beslutade utbetalningsregler uppstår dock inget ytterligare medelsbehov på statsbudgeten nästa budgetår.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa

12. beträffande *frågan om förändringar av det beslutade nya statsbidragssystemet för barnomsorgen*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:406 yrkande 3, med anledning av motion 1981/82:674 yrkandena 11 och 12 samt med avslag på motion 1981/82:2039 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Vid 7. **D 5. Bidrag till hemspråksträning i förskolan**

6. beträffande *medelsanvisningen* anser Karl Leuchovius, Mårten Werner och Anita Bråkenhielm (alla m)

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Uskottet har" och slutar med "avstyrker motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till de övergripande direktiv om sparsamhet som utfärdats för alla kommittéer utgår utskottet från att den kommitté som skall se över frågan om språksituationen för invandrarbarn i förskoleåldern överväger vilka möjligheter som finns att begränsa kostnadsökningarna under anslaget. Efter en snabbremiss bör besparingar kunna genomföras redan under nästa budgetår. Regeringen bör återkomma med förslag härom senast i början av nästa riksmöte. I vart fall bör det i motion 1981/82:1293 angivna beloppet om 1,0 milj. kr. kunna sparas under budgetåret 1982/83. Anslaget bör därför nu bestämmas enligt förslaget i motionen (yrkande 3).

dels att utskottet bort hemställa

beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1293 yrkande 3 och med anledning av regeringens förslag till *Bidrag till hemspråksträning i förskolan* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 30 000 000 kr.

Vid 9. **D 7. Barnmiljörådet**

7. beträffande *medelsanvisningen* anser Karl Leuchovius, Mårten Werner och Anita Bråkenhielm (alla m)

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 24 med "Utskottet har" och slutar på s. 25 med "avstyrker motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Som motionärerna anför bör statsbudgeten inte genom särskilda anslag belastas med kostnader för uppgifter som lika väl kan ombesörjas av redan etablerade myndigheter. De uppgifter som barnmiljörådet nu har bör enligt utskottets mening övertas i första hand av socialstyrelsen inom ramen för de resurser som redan tillförts myndigheten. Utskottet förordar därför att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1293 yrkande 4 avslår regeringens förslag om medelsanvisning till barnmiljörådet.

dels att utskottet bort hemställa

beträffande *medelsanvisningen*

att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1293 yrkande 4 avslår regeringens förslag om medelsanvisning till *Barnmiljörådet.*

Lagförslag som lagts fram i reservation nr 1 *Bilaga 1*

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 1 och 2 a §§ lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
1 §[2]	
För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med *3 000* kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.	För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med *3 300* kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket eller ock barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket.

2 a §[3]

Flerbarnstillägg utgår om någon uppbär allmänt barnbidrag för tre eller flera barn. Vid tillämpning av denna paragraf beaktas inte barn som avses i 4 § tredje stycket eller 7 §.

Flerbarnstillägget *motsvarar ett fjärdedels barnbidrag* om barnens antal uppgår till tre och ökas med *ett halvt barnbidrag* för varje ytterligare barn.	Flerbarnstillägget *utgår med 750 kronor* om barnens antal uppgår till tre och ökas med *1 500 kronor* för varje ytterligare barn.

Vid beräkningen av flerbarnstillägget skall de barn för vilka någon uppbär allmänt barnbidrag räknas samman med de barn för vilka någon annan uppbär allmänt barnbidrag om dessa bidragsmottagare stadigvarande sammanbor och är eller har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Den som önskar uppbära flerbarnstillägg med stöd av tredje stycket skall anmäla detta till den allmänna försäkringskassan.

Om inte annat föreskrivs skall bestämmelserna om allmänt barnbidrag i denna lag eller i andra lagar eller författningar tillämpas på flerbarnstillägg.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

[1] Lagen omtryckt 1973:449.
[2] Senaste lydelse 1980:692.
[3] Senaste lydelse 1981:702.

Lagförslag som lagts fram i reservation nr 2 *Bilaga 2*

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 2 a § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Reservanternas förslag*
2 a §[2]	
Flerbarnstillägg utgår om någon uppbär allmänt barnbidrag för tre eller flera barn. Vid tillämpning av denna paragraf beaktas inte barn som avses i 4 § tredje stycket eller 7 §.	
Flerbarnstillägget *motsvarar ett fjärdedels barnbidrag* om barnens antal uppgår till tre och ökas med *ett halvt barnbidrag* för varje ytterligare barn.	Flerbarnstillägget *utgår med 1 300 kronor* om barnens antal uppgår till tre och ökas med *2 050 kronor* för varje ytterligare barn.

Vid beräkningen av flerbarnstillägget skall de barn för vilka någon uppbär allmänt barnbidrag räknas samman med de barn för vilka någon annan uppbär allmänt barnbidrag om dessa bidragsmottagare stadigvarande sammanbor och är eller har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Den som önskar uppbära flerbarnstillägg med stöd av tredje stycket skall anmäla detta till den allmänna försäkringskassan.

Om inte annat föreskrivs skall bestämmelserna om allmänt barnbidrag i denna lag eller i andra lagar eller författningar tillämpas på flerbarnstillägg.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

[1] Lagen omtryckt 1973:449.
[2] Senaste lydelse 1981:702.

Innehållsförteckning

Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m. m. 1
Sociala serviceåtgärder 10
Reservationer 27
Vid 1. C 1. Allmänna barnbidrag
1. beträffande medelsanvisningen och frågan om ändring i barnbidragslagen såvitt avser barnbidraget och flerbarnstillägget (mom. 1 i hemställan) (av s-ledamöterna) 27
2. beträffande medelsanvisningen och frågan om ändring i barnbidragslagen såvitt avser flerbarnstillägget (mom. 1 i hemställan) (av m-ledamöterna) 28
Vid 4. Frågan om återinförande av bosättningslån
3. (av s-ledamöterna) 29
Vid 5. D 3. Bidrag till kommunal barnomsorg
4. beträffande frågan om anslag till lokalt utvecklingsarbete inom förskolan (mom. 6 i hemställan) (av s-ledamöterna) 30
5. beträffande frågan om förändringar av det beslutade nya statsbidragssystemet för barnomsorgen (mom. 12 i hemställan) (av s-ledamöterna) 31
Vid 7. D 5. Bidrag till hemspråksträning i förskolan
6. beträffande medelsanvisningen (av m-ledamöterna) 33
Vid 9. D 7. Barnmiljörådet
7. beträffande medelsanvisningen (av m-ledamöterna) 33
Bilaga 1. Förslag till Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, framlagt i reservation nr 1 34
Bilaga 2. Förslag till Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, framlagt i reservation nr 2 35

GOTAB 70991 Stockholm 1982